

Stad & Ambt

Driemaandelijkse uitgave van de Historische Kring Stad en Ambt Almelo

32e jaargang nummer 1
januari 2024

Lezingen Historische Kring Stad en Ambt Almelo, voorjaar 2023

Het parkeerterrein aan Het Kolkje is gratis beschikbaar voor bezoekers.

Vanwege het 25-jarig bestaan van de Historisch Kring Stad en Ambt Almelo op 15 januari 2024 zijn er dit jaar verschillende Jubileumactiviteiten. Kijk regelmatig op de website.

Maandag 15 januari 2024

Jubileumbijeenkomst kuieravond met o.a. Thomasvaer en Pieterneel.

Plaats: Kapel Hof88

Tijd: 20.00 uur

Woensdag 14 februari

Plaats: De Schouw

Tijd: 20.00 uur

Spreker: Joop Martens

Onderwerp: **De Aco Melkfabriek**

Woensdag 20 maart

Plaats: De Schouw

Tijd: 20.00 uur

Spreker: Hans Krol

Onderwerp: **Veranderend landschap. Het doepark**

Zaterdag 20 april

Almelo Geschiedenis **Quiz**

Plaats: Feijn, bibliotheek Almelo

Tijd: 15.00 uur

Donderdag 23 mei

Excursie

Noteer vast de datum, Informatie volgt

De kracht van het woord

‘Eigen volk eerst’ of ‘Functie elders’. Het zijn grote woorden, in elk geval woorden met grote gevolgen. Ze laten ons land op haar grondvesten schudden. Hoe vaker de quotes worden gebezigd, hoe wankeler het fundament van ons bestaan.

Dat is wat woorden kunnen doen, ze kunnen vernietigend zijn. Gelukkig zijn er ook kleine woorden, vriendelijk en behoedzaam. Woorden die niet splijten maar verbinden. Waarin ruimte en aandacht is voor de mening en gevoelens van een ander. Alleen al door het verdiepen in diens taal of cultuur kan wederzijds begrip ontstaan en veel ellende worden voorkomen.

U leest in dit nummer hoe Meindert van der Woude zich bekwaamd heeft in het klassiek Hebreeuws. Door het ontleden van oude teksten legt hij de historie van Joodse families bloot. Het boeiende van Hebreeuws noemt hij de gelaagdheid van de taal. Elk woord heeft een diepere betekenis en ontvouwt een eeuwenoude cultuur. Het laat weer eens zien hoe belangrijk taal is voor een land, een volk, en daarmee voor ons allemaal.

Hoewel ik graag in het Nederlands spreek en schrijf is Twents mijn moedertaal. Als het er echt op aan komt druk ik me daar nog steeds het best in uit. En onze Zimbabweaanse pleegzoons spreken goed Nederlands maar voelen ze zich onbegrepen, dan gaan ze over op hun moedertaal, het Shona.

‘Als je met een mens praat in de taal die hij verstaat gaat het in zijn hoofd. Als je praat in zijn eigen taal gaat het in zijn hart’, zegt Nelson Mandela.

De kracht van het woord is eeuwenoud en wereldwijd. Als redactie gebruiken we de taal om u te informeren en te inspireren met betrekking tot het Almelo-erfgoed.

Wellicht kan het een bijdrage leveren voor het vinden van een eigen identiteit in een roerige wereld.

Ik wens u licht in de donkere winterse dagen.

Jennie van der Horst-Hemmink

In dit nummer:

- 1 Redactioneel en agenda
- 2 Joodse grafzerken hebben weinig geheimen voor Meindert
- 3 Achter deze bijzondere muur schuilt een omvangrijke historie
- 7 Klooster de Goede Herder
- 10 De Gouden Leeuw
- 12 De aanleg van de waterleiding Wierden - Almelo en Delden
- 19 Cor Trompetter: de geschiedenis van Twente 1528- 1870- recensie
- 21 De tijd hervonden- aflevering 11: Henk en Greet Sijgers
- 24 Van het bestuur

De joodse grafzerken hebben weinig geheimen voor Meindert van der Woude

Door Jennie van der Horst-Hemmink

Oud-schooldirecteur Van der Woude ontrafelt Hebreeuwse teksten op grafstenen van joden.

Op menig joodse begraafplaats heeft hij de opschriften op de zerken vertaald.

Ook de Almelose Joodse Begraafplaats kent op dat gebied weinig geheimen voor hem.

De motivatie komt een jaar of vijftien geleden van Otto Mulder, voormalig predikant van de Grote Kerk. Die doceert op dat moment klassiek Hebreeuws voor wie daarin is geïnteresseerd.

Dat lijkt hem ook wel wat voor Meindert van der Woude, onder andere gepensioneerd directeur van de Koningin Wilhelminaschool. Ze kennen elkaar van de kerk. Van der Woude was jarenlang dirigent van diverse koren. Het dirigeerstokje heeft hij echter in de la gelegd en nu zoekt hij wat anders voor de vrije uren. "Wat zinnigs". Van der Woude houdt van taal. Hij spreekt en schrijft Turks. Zo'n nieuwe taal proberen, lijkt hem ook wel wat en zo sluit hij zich aan bij een groep enthousiaste 'leerlingen' van dominee Mulder.

Alle begin is moeilijk en dat geldt zeker voor het doorgronden van het klassiek Hebreeuws. Het blijkt "knap ingewikkeld". "Het is een consonanten taal, men schrijft alleen met medeklinkers. De eerste twee jaar begreep ik er weinig van". Maar de taal van de Bijbel laat hem niet meer los, langzaam aan ontrafelt hij het mysterie en gaan de woorden spreken. Bevlogen: "De gelaagdheid ervan maakt dat je er mee bezig blijft. Er is altijd een diepere betekenis die je graag wilt doorgronden".

Religieuze context

Van der Woude wordt lid van de Vereniging tot bevordering van de kennis van het Hebreeuws. En op een dag stuit hij op een mail waarin mensen worden gevraagd voor het ontcijferen en digitaliseren van teksten op grafstenen van Joodse begraafplaatsen door heel Nederland. Er blijkt een schat van informatie, die in deze tijd bijna niemand nog kan lezen. De huidige generatie Joden spreekt misschien nog een woordje Jiddisch, de meer algemene spreektaal. Het oude Hebreeuws, vooral gebruikt in religieuze context, beheerst bijna niemand meer. En dat is de taal van de grafzerken. Vooral voor nabestaanden van de overledenen is dat uitermate lastig en kan het pijnlijk zijn om "niet te weten". Het lijkt Van der Woude een boeiende opdracht. Maar hij twijfelt: is het te hoog gegrepen?

Naar aanleiding van een recent door hem vertaalde tekst krijgt hij de opdracht toch en dat blijkt het begin van een veelomvattende job. En tegelijkertijd het begin van een persoonlijke vertaaltocht van tekens en teksten van een verborgen verleden.

Bijzondere ontmoetingen

Het heeft hem veel gebracht, zegt hij. Naast het doorgronden van de intrigerende geschriften, zijn er de bijzondere ontmoetingen. Mensen zijn bijvoorbeeld blij als ze de grafstenen van ouders en voorouders terugvinden en weten wat er is geschreven. Een religieus opschrift kan van grote betekenis zijn en diepgang geven aan (oude) familierelaties.

Van der Woude vertelt: "Zo was er de familie M., oorspronkelijk uit Almelo en nu woonachtig in Amsterdam. Moeder wilde graag een identieke steen als haar ouders, die in Almelo begraven liggen. Helaas niemand kon de Hebreeuwse tekst ontcijferen. Die mensen heb ik geholpen en hun dankbaarheid was roerend".

Ook persoonlijk heeft het doorgronden van deze oude 'heilige' taal hem verdieping en inzicht gebracht. "Ik was bekend met de Bijbel maar nu kan ik de teksten terug vinden in de vertalingen. Dat is prachtig".

Meindert van der Woude

Achter de bijzondere muur van de Joodse Begraafplaats in de Boddenstraat schuilt een omvangrijke historie

Door Meindert Jan van der Woude

Een begraafplaats staat bij Joden in hoog aanzien. In de eerste plaats omdat een belangrijk geloofsprincipe binnen het jodendom is; het geloof in de herrijzenis van de doden bij de komst van de Mesijach, (de Gezalfde). Volgens de joodse visie is de dood een interval tussen leven en wederopstanding. Daarom mag een joodse begraafplaats niet worden geruimd. Slechts bij hoge uitzondering kan een her-begraving plaatsvinden na toestemming van het rabbinaat en onder toezicht van 'sjoumers', (joodse opzichters).

Laatste rustplaats

Vanaf 1842 hebben hier 578 joodse inwoners van Almelo, Wierden en Vriezenveen hun rustplaats gevonden. Sara Meijers (19.4.1842), Sara Vos (4.8.1842) en Sara Polak (28.12.1842), zijn de namen van 3 jonge vrouwen die als eersten in 1842 zijn begraven en de laatste begraving tot op heden vond plaats in maart 2021.

Foto: Ellen Lamberts

Waar zich reeds in de 16e eeuw Joden vestigden was het voor hen dan ook van groot belang een eigen joodse begraafplaats te hebben. In Almelo werd zo'n plaats gevonden op het Sluitersveld, Ambt-Almelo, een enigszins hooggelegen heideveld, de huidige Kerkhofsweg.

Aan het in gebruik nemen van deze eerste begraafplaats kunnen we niet het precieze jaartal verbinden, maar reeds in 1733 wordt die plek beschreven in het Rechterlijk Archief Landgericht Almelo (inv.nr 2646, hypotheekakte 23 sept. 1733) en daar genoemd als "de jodenkerkhof".

Als na gebruik van ruim 100 jaar deze eerste joodse begraafplaats vol is, koopt de Joodse Gemeente Almelo van 'Huize Almelo' een stuk grond in "de Bodden", een ruig gebied in Ambt-Almelo gelegen. Nu de Boddenstraat 22.

486 graven hebben een grafsteen, 82 graven hebben geen steen of ander kenmerk. Wel zijn de namen van deze 82 mensen bekend. De oorzaak waarom graven geen steen hebben kan heel divers zijn. Er zijn arme tijden geweest of men heeft zoals vroeger vaak gebeurde een houten grafteken gebruikt en dat heeft de tijd niet kunnen trotseren. Ook deze begraafplaats is nu bijna vol, er resten nog slechts een tiental plaatsen.

Sefardiem en Asjkenaziem

Op grond van herkomst na de diaspora worden twee groepen Joden onderscheiden. De eerste groep is afkomstig van het Iberisch schiereiland (ook wel Portugese Joden genoemd), zij zijn gevlucht (na 1492) vanwege godsdienstvervolging en worden Sefardiem genoemd. De

tweede groep is afkomstig uit Oost-Europa en gebieden langs de Rijn en vluchtte voor de vele pogroms. Zij worden Asjkenaziem genoemd. (deze namen zijn afgeleid van de in het O.T. genoemde landstroken Serafat en Asjkenaz). De begraafplaats hier is een Asjkenazische begraafplaats.

Stenen staan of liggen

Dat de 486 grafstenen rechtop staan komt bij ons niet vreemd over, is voor ons heel gewoon, maar op joodse begraafplaatsen heeft het rechtop staan een oorzaak en een betekenis. De oorzaak is gelegen in de zeer uitgebreide joodse graf- en gedenkcultuur, die in na-bijbelse tijd door rabbijnen is vast gelegd o.a. in de Talmoed. Dat grafstenen op Asjkenazische begraafplaatsen rechtop staan is het gevolg van zo'n discussie namelijk; In Genesis 35:20 wordt beschreven hoe aartsvader Jacob zijn vrouw Rachel begraaft. De letterlijke vertaling van het Hebreeuws daar is: ...”en Jacob zette op haar graf een opgerichte steen”. Joodse begraafplaatsen in Nederland zijn bijna allemaal Asjkenazisch.

De grote Sefardische begraafplaats ligt in Oudekerk a/d Amstel en is ouder dan alle Asjkenazische begraafplaatsen. Bij de Sefardiem staan de grafstenen niet, maar liggen ze, meestal op een muurtje. Op grond van een andere discussie, namelijk op welk tijdstip dient de treurtijd te beginnen.

De uitkomst van deze discussie gaf als resultaat:- als door het aanbrengen van de steen, het graf is gesloten. (tractaat Sanhedrin 47a). Vandaar dat op Sefardische begraafplaatsen de stenen liggen.

In kwadraatletters

Op een joodse begraafplaats wordt hetzelfde gedrag vereist als in de synagoge, vandaar onder andere dat door mannen op de begraafplaats hoofdbedekking moet worden gedragen.

Opschriften zijn in de loop der tijd wel veranderd, maar ook nu nog hebben ze een zelfde vaste kern van gegevens. Zo staat op elke steen; de voornaam, naam van de vader, vanaf 1850 ook de naam van de moeder, de plaats in de familie of maatschappij, datum en jaar van overlijden. De geboortedatum werd vroeger meestal niet vermeld.

Op stenen van voor 1850 wordt uitsluitend Hebreeuws gebruikt. Dat is nog te zien op de 16 stenen aan de Kerkhofsweg. Ook in de Boddenstraat staan er nog enkele zonder Europese letters. Rond genoemd jaartal heeft ook de Verlichting (de Haskala) in de joodse gemeenschappen invloed gekregen en begint men met (onder aan de steen) naam en sterfdatum in het Nederlands toe te voegen.

Dit is een voortgaand proces geworden en tegenwoordig is het gebruik van Nederlands bijna net zo groot als dat van het Hebreeuws. De Hebreeuwse teksten zijn geschreven in “Kwadraatletters”, zo genoemd omdat ze in een vierkant passen. Dat het klassiek/Bijbels Hebreeuws geen hoofdletters of interpunctie kent en soms ook geen spaties, waardoor niet te zien is waar een zin eindigt of begint, kan bij het vertalen soms hinderen. Vanwege de beperkte ruimte op de stenen maakt men gebruik van een zeer veel vaststaande afkortingen. Het Hebreeuws is een consonantentaal, dwz. dat vocalen niet worden geschreven, natuurlijk wel gesproken. En zoals bij alle semitische talen is de leesrichting van rechts naar links. Boven in de grafsteen wordt vaak een tekst, een spreuk of gezegde uit een van de boeken van het O.T. of uit andere heilige geschriften aangehaald die iets te maken heeft met de naam, functie of omstandigheden van de overledene.

Rituele reiniging

Het perceel van de begraafplaats heeft een diepte van 80 meter. Links achter de poort staat een gebouwtje. Eerder werden daar de overledenen vlak voor de begrafenis door wassing ritueel gereinigd (tahara) en gewikkeld in een eenvoudig linnen of katoenen doodskleed (tachrichien) in een eenvoudige houten kist gelegd. In het jodendom geldt een dode als onrein. De naam van dit gebouwtje is dan ook metaheerhuis, of zoals men ook wel zegt metaarhuis.

In de moderne tijd heeft het zijn oorspronkelijke functie verloren. Bij slecht weer kan daar gebed en rouwrede worden uitgesproken. Een jaar na het overlijden wordt, nadat het rabbinaat de Hebreeuwse tekst heeft goedgekeurd, met een korte plechtigheid de grafsteen geplaatst.

Rechts achter de poort, aan de oostelijke muur is een herdenkingsplaats voor alle joodse inwoners van Almelo die in de oorlog zijn weggevoerd en vermoord. Op acht granieten platen staan zij allen genoemd met geboortedatum, plaats en tijd van overlijden- 241 inwoners van Almelo.

Op 4 mei vindt bij de herdenkingsmuur een kranslegging plaats door de burgemeester.

Altijd een waterpunt

Vooraan op een joodse begraafplaats is altijd een waterpunt, een fonteinje of een kraan en een kannetje aanwezig. Bezoekers die een familiegraf bezoeken wassen voor het verlaten van de begraafplaats hun handen. Hierbij is geen sprake van een hygiënisch gebeuren, maar het is een oeroude joodse rituele handeling om op die manier de grens te markeren tussen rein en onrein, tussen leven en dood. Ook voor het eten van brood worden handen ritueel gewassen. De begrippen rein en onrein (kosher en treife) zijn heel belangrijk en veel voorkomend in het joodse leven.

De Sjeimesplek

Een andere bijzondere plaats op deze begraafplaats is de zogenaamde Sjeimesplek.

Sjeimes is in dit geval een jiddisch woord afgeleid het Hebreeuwse woord שֵׁמָע (sjeem) dat-naam- betekent, het is ook de naam waarmee G'd wordt aangesproken. Onbruikbare of versleten Torahrollen, gebedenboeken, andere gewijde geschriften of delen daarvan waar G'd's naam in voorkomt worden niet vernietigd maar begraven op een sjeimesplek van de begraafplaats. Na sluiting van de laatste synagoge in Almelo op 7 juli 2012 werden rollen hier 'ter aarde gesteld'.

De sjeimesplek bevindt zich tegen het midden van de achtermuur van de begraafplaats en wordt daar met een koperen plaatje aangegeven.

Immense treurbeuken

Zeer opvallend op deze begraafplaats zijn de twee immense treurbeuken met hun grote volle kronen. Ze staan daar al vanaf 1842. Niet als decorum, maar met een religieuze functie. Ze markeren de grens tussen rein en onrein voor een cohen (priester) Hij mag de begraafplaats niet verder betreden, dat is voor hem een onrein gebied. Een cohen mag een dode niet aanraken en zelfs niet in de buurt van een lijk komen. Hele grote begraafplaatsen als Muiderberg en Diemen hebben speciale paden waarlangs een cohen verder kan gaan. (cohaniempad).

Waarschijnlijk heeft men in de eerste honderd jaar ook hier getracht een cohaniempad te hebben. Langs de westelijke muur is op de voor zo'n pad benodigde ruimte niet begraven vóór 1930.

Overigens toonden deze bomen op zondag 5 september 2021 een heel ander gezicht dan alleen maar dat van trouwe wachters. De Oosters aandoende witte

muur met zijn boogvormige delen en deuren, de in de eerste helft van de 19e eeuw gebouwde muur werd getroffen door delen van de bommen. Gelukkig is de schade hersteld en staat er nu een replica van de oude muur compleet met de acht torenachtige pironnen.

In de oude muur was een bijzondere steen geplaatst die met zijn Hebreeuwse tekst deze plek al die jaren duidelijk identificeerde als een Joodse begraafplaats. Deze steen werd na de ramp in drie stukken tussen het puin gevonden, is gerepareerd en teruggeplaatst op de plek waar deze al meer dan honderdvijftig jaar zat. En toont nog steeds aan dat zich hier een joodse begraafplaats bevindt.

De Hebreeuwse tekst op deze steen is prachtig geschreven in gekalligrafeerde letters die donker afsteken tegen de chic grijze gebosseerde achtergrond. Het reliëf van de letters is heel subtiel en fijnzinnig. De tekst komt uit Job, (hfdst. 3 vers 10), zoals links onder op de steen wordt aangegeven. In het Nederlands vertaald: Klein en groot zijn daar gelijk en de knecht is vrij van zijn heer.

Nu de mystieke kant waarvan de hier gebruikte wijze van samenstelling van de tekst en schrijfwijze getuigt. De tekst bestaat uit twee zinnen (stichen). Een van 4 woorden en een van 3 woorden, samen vormen ze het getal 7 en dat staat in de joodse mystiek voor 'volheid', 'perfectie'.

Betekenis en getalswaarde

Alle 22 letters van het Hebreeuwse alfabet hebben niet alleen een eigen betekenis, (א = huis, ד = deur enz.), maar elke letter heeft ook een getalswaarde. Een punt boven een letter geeft aan dat het daar gaat om de getalswaarde van die letter. In klassiek-bijbels Hebreeuws worden getallen geschreven als een samenstel van letters (chronogram) en dikwijls hebben getallen ook een mystieke betekenis.

Op de muursteen staan, enigszins verweerd maar toch leesbaar, uitgehouwen puntjes op acht letters die samen het getal 602 vormen. Het joodse jaar van stichting van de begraafplaats is 5602. (+ 1240 = 1842). De reden waarom het getal 5000 hier niet in Hebreeuwse letters

wordt geschreven duid ik verderop bij de grafsteen. Ik hoop het bijzondere en de historische betekenis van deze muursteen naar voren te hebben gebracht. Meer dan 100 jaar waren er in Almelo twee plekken met Hebreeuwse teksten aan de openbare weg, de synagoge en de begraafplaats. De enige overgebleven plek is nu deze bijzondere steen. Een geluk, dat deze in de muur kon worden teruggeplaatst.

*Esther werd naar het huis van de koning gebracht. 1)

Hier is geborgen
 een dierbare bescheiden vrouw, een goede huisvrouw,
 kroon van haar man en pracht van haar kinderen.
 Zij was een steun voor armen en behoeftigen.
 In het doen van goede werken voor haar Schepper
 vond zij haar behagen, de geëerde vrouw, mevrouw Esther
 dochter van de geachte Joseph, echtgenote van de
 geachte
 heer Mordechai de Leeuw.
 En de naam van haar moeder was Pes. Zij ging naar haar
 eeuwige leven in de nacht van de heilige Shabbat, op
 22 Tishri 667 volgens de kleine telling. 1²)
 *Moge haar ziel gebonden worden in de bundel der
 levenden. 1³)

1) Esther 2:8

1²) Met 'kleine telling' wordt bedoeld het weglaten van de 5 in het jaartal. Het getal 5000 wordt geschreven als ה' en lijkt veel op de wijze waarop de naam van de Eeuwige wordt geschreven. (ה')
 Vrome joden laten de 5 weg om 'ijdel gebruik' van de godsnaam te voorkomen. Op grafstenen wordt de godsnaam wel geschreven maar uitsluitend in een citaat uit Tanach of andere heilige geschriften en wordt dan geschreven als ה'. Om ijdel gebruik van de godsnaam te voorkomen laten vrome joden de 5 in het jaartal weg.

1³) I Sam. 25:29. Met deze 'troostformule' wordt meestal de Hebreeuwse tekst afgesloten in de vorm van de afkorting: ה' ב צ נ ת. De vertaling van de afkorting is: Moge zijn/haar ziel gebundeld worden in de bundel der levenden. (1 Sam. 25:29)

Als sterfjaar staat hier 5667 A.M. De joodse jaartelling en de onze lopen niet gelijk.

A.M. staat voor Anno Mundi (= vanaf de Schepping), wij gebruiken Anno Domini (= vanaf ons jaar 1). Het verschil is 3760 jaar. Het joodse jaar 5000 was ons jaar 1240.

Je kunt dus vrij eenvoudig omrekenen; laat de 5 weg en tel bij het joodse jaar 1240 op.

Nu is de joodse kalender (luach) een lunaire kalender en wij hebben een solaire kalender.

Op de joodse kalender begint een nieuw jaar (Rosh Hashana) niet op 1 januari maar op de eerste dag van de maand Tishri. En die maand valt in oktober/september.

Hier als overlijdensdatum 22 Tishri 667 (ה'פל"ק) volgens de kleine telling (omgerekend is hier de sterfdag 10 november 1906).

Klooster de Goede Herder

Door Hans Holtmann *

Almelo scoort niet slecht als het gaat om de opvang van asielzoekers en Oekraïners. De eerste groep vindt onderdak in het AZC. De tweede groep woont in Huize Alexandra. Beide wooncomplexen staan aan de Vriezenveenseweg. Ze ogen modern, maar de bebouwingsgeschiedenis van het terrein gaat terug naar de 19de eeuw. Een steenrijke Vriezenvener bouwde daar ooit een prachtige villa voor zijn Russische vrouw Alexandra. Zij raakte aan de drank en stierf. De villa werd verkocht aan een Duitse kloosterorde, die haar nonnen in de villa onderbracht.

De bouw van villa Alexandra

Omstreeks 1860 koopt de in Vriezenveen geboren en in Rusland rijk geworden Vriezenvener Egbert Kunst aan de weg naar Vriezenveen een groot stuk grond. Egbert Diederik Kunst vertrok op zeventienjarige leeftijd naar St. Petersburg. Daar stichtte hij in 1847 samen met Gerhard Engels de firma Kunst en Co. Ze openden een manufacturenhandel in de winkelgalerij Gostinni Dwor aan de beroemde Newski Prospekt boulevard. Aan deze belangrijkste winkelstraat van de toenmalige hoofdstad van het Russische keizerrijk hadden ook andere Nederlandse ondernemers hun vestigingen. Egbert leerde in Sint Petersburg de beeldschone Russische Alexandra Filaretovna Kartschagina kennen waarmee hij spoedig in het huwelijk zou treden. Uit dit huwelijk werden drie zonen geboren die echter alle drie vroeg zouden overlijden. In december 1859 werd een dochter geboren, die de naam Catharina kreeg. Op zijn veertigste jaar besluit Egbert met zijn vrouw terug te keren naar zijn geboortedorp en laat de zaak verder over aan Jan Jansen een zwager. Voor Alexandra moet de overgang van Sint Petersburg naar het Vriezenveen van de 19e eeuw enorm

zijn geweest. Dat zal dan ook de reden zijn waarom Egbert besluit in de omgeving van Almelo een stuk grond te kopen waarop hij een villa kan bouwen voor zijn vrouw om zo de pijn van het heimwee enigszins te verlichten. Hij koopt van van Rechteren de 'Oude Grobberij' en bouwt er de 'Villa Alexandra' in neo- classicistische stijl.

Het valt echter te betwijfelen of Alexandra zich er thuis heeft gevoeld. Als het nieuwtje van de villa er af is zoekt ze andere verzetjes. Eén van haar favoriete bezigheden was het door de grote openslaande ramen van haar huis op gefingeerd wild te schieten. Uit een brief van haar schoonzoon blijkt dat zij aan de drank was geraakt. Het zou haar eigenaardige gedrag kunnen verklaren. Als de spanningen tussen de beide echtelieden zo hoog beginnen op te lopen dat van een normaal huwelijk geen sprake meer is besluit Alexandra in 1868 terug te keren naar haar geboorteland waar ze in 1876 is overleden. Egbert Kunst verkoopt dat zelfde jaar de villa aan de Congregatie van O.L. Vrouw van Liefde in Münster. Hij verhuist naar Twello, waar hij als een gebroken en eenzame man in 1881 is overleden. In de verkoopacte stond het beding dat de beide pilaren, die aan de oprit van de villa stonden

met de woorden 'Villa Alexandra', dienden te worden gehandhaafd. Dochter Catharina huwde haar volle neef E.D.J. Kruytbosch. Toen Egbert overleed was er van zijn rijkdom nog slechts 50.000 gulden over. Egberts schoonzoon Kruytbosch bleek een slecht beheerder van het kapitaal dat in rook op ging.

De Goede Herder

Omstreeks 1870 speelt zich in Duitsland de Kulturkampf af waarin Bismarck, rijkskanselier van Duitsland, de strijd aanbond met de r.k. kerk in een poging de greep van Rome op het Duitse onderwijs te breken. De Jezuïeten werden het land uitgezet en een deel van de kloosterorden opgeheven. Een huwelijk werd niet erkend zonder burgerlijk huwelijk. Als gevolg hiervan zochten vele religieuzen hun toevlucht in het buitenland. Een drietal zusters, afkomstig uit het klooster 'de Goede Herder' in Sankt Mauritz te Münster in Westfalen vestigden zich in 1876 in de 'Villa Alexandra'. 'Een eerste bescheiden instituut bestemd tot opvoeding en zedelijke verbetering van meisjes, onder de naam 'de Goede Herder'. Deze drie dienden als kwartiermaaksters voor de andere nonnen die nog zouden volgen. Toen zij in Almelo aankwamen waren alleen de villa en de nodige gebouwen voor een bescheiden boerderij aanwezig. De villa kon worden aangekocht met geld dat de zusters door een Duitse weldoener was geschonken.

Een begin vol ontberingen

De eerste drie zusters in Almelo ontbrak het aan alles. Maar spoedig kwamen andere nonnen vanuit het moederhuis in Münster de gelederen versterken. Nu kon ook begonnen worden met het in cultuur brengen van de broeklanden en het verbeteren van de weidegronden, die de villa omgaven. In de villa werd een kamer ingericht als kapel waar op 28 augustus 1876 door deken F.H.A. Reijgers een mis werd opgedragen ter gelegenheid van de eerste steenlegging voor een uitbreiding. Sindsdien geldt deze datum als de stichtingsdatum van het nieuwe klooster. Toen de nieuwbouw het jaar daarop gereed was, kwamen twee zusters, vergezeld van zes verpleegden, de kleine gemeenschap versterken. Twee weken erna gevolgd door zuster Maria van de H. Euphrasia Schaferhoff die zes meisjes meebracht. Zij zou hierna als moeder-overste tot haar dood in 1907 leiding geven aan het klooster. De eerste jaren waren zwaar. Doordat de zusters in die tijd nog geen bijdragen van de kerk en overheid ontvingen voor hun werk waren ze aangewezen op inkomsten die men via andere kanalen kreeg en dat was weinig. Er was b.v. geen geld om enig meubilair aan te schaffen.

Op 1 januari 1882 woonden er al 82 personen, waaronder 19 nonnen, in de villa c.q. het klooster. Door het ontbreken van een passende woning moest de geestelijk verzorger van het klooster in die tijd op kamers wonen in de stad, vanwaar hij elke dag met een rijtuigje naar het klooster werd gebracht om er de mis te lezen.

Spoedig werd duidelijk dat het werk van de zusters in een grote behoefte voorzag. Toen de financiën het toelieten werden achtereenvolgens een boerderij, wasserij, bakkerij, strijkerij en een huis voor de nonnen gebouwd. Na het overlijden van haar voorgangster nam Maria Wilhelmina Dahm de taak van moeder-overste over. Onder haar leiding werd naast de villa in neo-gotische stijl een nieuw klooster gebouwd met een kapel, slaapgelegenheid voor de pupillen en leslokalen, maar ook grote naaizalen, want de orde ging ook hulp bieden aan meisjes 'welke al jong kennis maakten met de schaduwkanten van het leven'. In 1910 was hun aantal toegenomen tot 170. In de naaizalen en wasserij maakten de meisjes lange werkdagen voor Almelo en regionale textielbedrijven. Een ander deel van de meisjes werd aan particulieren uitgeleend als hulp in de huishouding. De betalingen voor het naai- en huishoudwerk gingen naar het klooster.

Tegenover de villa, aan de overzijde van de Vriezenveenseweg, werd vervolgens de rectorswoning gebouwd op de plek van boerderij het Nieuwhuis. Villa Alexandra bleef het woonverblijf voor de zusters. Op de zolderverdieping werden slaapvertrekken gecreëerd waarbij elk vertrek een eigen dakkapel kreeg. De kelder die zich slechts een halve meter onder het maaiveld bevond werd ingericht als gemeenschappelijke eetzaal met een keukengedeelte. De begane grond onderging nauwelijks een verandering sinds de tijd dat Egbert en Alexandra Kunst daar woonden. De prachtige gestukadoorde plafonds, de ramen met hun luiken en diepe vensterbanken, de monumentale hal met zijn marmeren vloer en zware voordeur werden ongemoeid gelaten.

Rectorswoning

Het interbellum

In de jaren twintig werd het internaat uitgebreid met een nieuwe vleugel waarin een grote recreatiezaal/toneelzaal met veel art-decodetails. Door alle nieuwbouw ontstond een gesloten complex met binnenhof en omgang als in andere kloosters. Daar stond ook een bijna 150 jaar oude beuk, die zijn grote kruin over een deel van de binnenhof spreidde. In 1926 werd het gouden jubileum van de stichting herdacht die in de loop der jaren de zorg over meer dan 2100 meisjes had gehad.

Op 11 april 1921 trof de zusters een grote ramp toen de boerderij door brand werd vernield. De 'noabers' snelden te hulp en stelden onmiddellijk het nodige veevoer ter beschikking, zodat de zusters tot de volgende oogsttijd het vee konden verzorgen. Bij een grote overstroming in 1926 vonden velen een gastvrij onthaal in het klooster nadat ze met have en goed van hun boerderijen waren verdreven door het water. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vonden tal van onderduikers hier een veilig onderdak.

Teloorgang en nieuwbouw

Halverwege de jaren zeventig woonden er in het klooster nog 23 zusters. Slechts 6 waren nog rechtstreeks bij het internaatwerk betrokken. De kloostergemeenschap begon te vergrijzen door het uitblijven van nieuwe roepingen. Voor de zusters kwam de tijd dat men met het afbouwen van de werkzaamheden moest beginnen. Hierdoor en door de andere opvattingen over de opvang van moeilijk opvoedbare meisjes werd in 1976 de zorg overgedragen aan een professionele overheidsorganisatie, die onder de naam 'Huize Alexandra' de opvang voortzette. Een aantal jaren later werd door Den Haag tot nieuwbouw besloten. Aan de zuidkant richting centrum werd een terrein aangekocht naast de villa en het klooster. Een volledig nieuw internaat werd uit de grond gestampt en in 1985 opgeleverd. Het werk van de nonnen werd in het nieuwe internaat onder dezelfde naam 'Huize Alexandra' voortgezet.

De strijd om het behoud

Vier jaar stond bij de burens de villa en het klooster leeg. In april 1989 kwam het hele complex onder de hamer. De nieuwe eigenaren betaalden 1.400.000 gulden. Dat zelfde jaar nog brachten een aantal leden van de sectie monumentenzorg en heemkunde van de Culturele Raad op uitnodiging van de nieuwe eigenaren een bezoek aan de villa. Uitvoerig werd het pand bekeken en in het algemeen kwam men tot de conclusie dat de bouwkundige toestand te wensen

overliet, maar dat restauratie haalbaar was als een passende functie kon worden gevonden. Voor behoud van de villa gloorde hoop de aan de horizon, maar puur vandalisme werd haar fataal.

Op zondag 17 september 1989 om kwart over zes in de morgen brak er brand uit. De voormalige recreatiezaal brandde binnen enkele uren tot op de grond toe af. De brandweer kon er weinig tegen doen. Slechts overslaan naar andere delen van het complex kon worden voorkomen. Vanuit de sectie monumentenzorg ging een 'brandbrief' naar gemeentebestuur en raadsleden om hen te wijzen op het belang van behoud van de villa voor onze stad. Daar vond men echter geen gehoor. De gemeentelijke overheid leunde achterover. De brandstichters echter niet. Op 29 november 1989 viel definitief het doek voor 'Alexandra', de majestueuze oude villa werd een prooi van de vlammen. Het klooster werd vervolgens gesloopt. Op het terrein waar ooit Egbert Kunst een villa voor zijn Russische vrouw bouwde staat nu het AZC. Alexandra als meisjesinternaat werd gesloten. Het biedt nu tijdelijk onderdak aan Oekraïense vluchtelingen. Ze zullen echter op termijn hun onderkomen moeten verlaten, want de Almelose gemeenteraad heeft ingestemd met sloop en verkoop voor de bouw van huizen, maar dat proces kan weer de nodige vertraging oplopen door de vondst van een begraafplaats.

Wat rest is het Rectorshuis. Het stond lange tijd op de nominatie om gesloopt te worden. Gelukkig kocht een particulier het monumentale huis in 2014. Gerestaureerd en gemoderniseerd staat het nu aan de rechterkant van de Vriezeveenseweg als enige herinnering aan het kloostercomplex dat ooit aan de overkant stond.

** Hans Holtmann publiceerde in juli 2000 een lang artikel over de Goede Herder in Stad en Ambt. Dit artikel is een de sterk ingekorte versie. Tegelijkertijd werd de tekst gemoderniseerd en geactualiseerd.*

Hanschristiaan Krol

Almelo Marktpllein toen en nu

Westzijde <

> Oostzijde

Tabakshandel Boom, Waaggebouw 1914, Bank Ledeboer 1909.

Links de Marktschool. Rechts Bank Ledeboer in het pand van Blijdenstein.

ALMELO. Markt met Kantongerecht 1929.

Na WO II.

Tabakshandel Boom werd tabaksfabriek 'Het Paard'.

Het oude marktpllein vlak voor WO II

De oost-west traverse.

Vervolgens een snelbuffet. Links het kantoorgebouw van het Huis van Bewaring.

Nu.

Nu. V&D veranderde in een appartementencomplex en winkels.

De vierbaansweg werd een passage met winkels en McDonald's een sta in de weg.

De Gouden Leeuw

Door Hans Gerritsen

*Misschien wel het oudste hotel van Almelo voorheen herberg was De Gouden Leeuw,
gevestigd op de hoek van de Doelenstraat en de Grotestraat.
Johannes Harwig was de eerste uitbater waarvan de naam bekend is.
De herberg werd een gerenommeerd hotel.
In 1963 sloot het uiteindelijk z'n deuren, het gebouw was verouderd, de klandizie liep terug.*

Een herberg buiten de stadspoort

De geschiedenis van de Gouden Leeuw gaat zeer ver terug. De herberg bestond reeds in de zestiende eeuw. De stadspoorten waren in de winter om 6 uur dicht en in de zomer om 9 uur. Reizigers die later aankwamen konden terecht in de herberg die vlak buiten de poort gevestigd was. De Grotestraat - Oranjestraat (toen Grootte Steege) en Ootmarsumsestraat lagen op de handelsroute van Deventer naar Duitsland.

Hattink schrijft in "In en om Almelo" dat de Nijstadpoort werd afgebroken in 1581. Vermoedelijk geldt dat ook ongeveer voor de Eschpoort die in de volksmond Veldpoort werd genoemd. Het valt niet terug te halen wanneer de Gouden Leeuw is opgericht, in elk geval was dat in de tijd dat de stadspoorten er nog waren. Er is een steen aangetroffen in het voormalige hotel met het jaartal 1722. Dit is vermoedelijk een jaar waarin de herberg verbouwd werd. In deze tijd was de omgeving nog veld en landelijk gebied. In de omgeving stonden de boerderijen de Bodden en het Baken in de bouwlanden van de Oosteres en Westeres. Nadat in 1784 toestemming verleend werd door de gravin werd in 1787 in dit gebied een aanvang gemaakt met de bouw van de Georgiuskerk.

Schadden en Schalderoij

Op de plek waar nu het gebouw van de Gouden Leeuw staat waren in vroeger tijden zogenaamde ijsgaten. Het was een veld met veel kuilen en gaten dat door de inwoners van de stad gebruikt werd om de as van de schadden te dumpen. Schadden waren de zoden van de bovenste laag turf, waren goedkoop en algemeen in gebruik om in kachels te stoken. De plek waar de as gestort werd stond bekend als Schaddenbelt. Na verloop van tijd was het veld veranderd van een laagte in een heuvel waardoor er wateroverlast ontstond voor de omgeving. Dit was aanleiding voor de aanleg van een gracht, de Schaddenroij (roij is sloot). Later werd deze gracht weer gedempt en is nu als Schalderoij een zijstraat van de Grotestraat. Ter hoogte van de huidige Oranjestraat en de Doelenstraat was ook de zgn. Schaans (nu nog de naam van een hofje). Hier en nabij de Doelenstraat oefende de schutterij. De schutters maakten na afloop gebruik van de herberg.

Hotel Restaurant Gouden Leeuw omstreeks 1900

De Gouden Leeuw in 1963

De uitbaters

De eerste uitbater waarvan de naam bekend is, was Johannes Harwig. Geboren in 1762, overleden in 1820 en getrouwd met Hendrika Margaretha Koning. Gedurende een drietal generaties zal de familie Harwig de herberg en later het hotel bestieren. De familie Harwig kwam oorspronkelijk uit Duitsland. Johannes Harwig was in dienst van de graaf en nadat het dienstverband beëindigd was werd een andere betrekking voor hem gezocht. Voor Johannes Harwig werd dat uitbater van de Gouden Leeuw, dat daarna ook bekend werd als Hotel Harwig. De familie woonde niet op het hotel maar in een villa op de hoek van de Tijkhofslaan en de Vriezenveenseweg, de zgn. Villa Harwig of Witte Villa. Deze is in 1963 afgebroken en heeft plaatsgemaakt voor een supermarkt.

Latere uitbaters van de Gouden Leeuw zijn Smits, Gerretsen en Breijder. Deze laatste heeft het hotel grandeur en klasse gegeven. Breijder werd opgevolgd door Schut, Renkers en daarna de Wit. Dit was de laatste uitbater van het hotel.

Het hotel werd veel gebruikt door handelsreizigers en vertegenwoordigers die door de week in het hotel verbleven om zaken te doen in de regio. Door betere verbindingen en de opkomst van het autoverkeer nam de noodzaak af om langere tijd in de regio te verblijven en daar te overnachten.

In de 19de eeuw

In reisverslagen uit de 19de eeuw wordt verslag gedaan van een bezoek aan de Gouden Leeuw. Van Lennep en Van Hogendorp komen in 1823 aan in de Gouden Leeuw en worden niet gastvrij ontvangen (zie ook

het oktobernummer 2023 Stad en Ambt). Dat verandert als Van Hogendorp zich bekend maakt en meldt dat hij de graaf kent. Zij storen zich aan de lawaaiigheid van de eetzaal.

Een ander verslag is van Harm Boom uit 1846. Hij vertelt over de slechte begaanbaarheid van de Grotestraat, de drukte in de herberg en de enorme overlast van vliegen. Dat laatste heeft te maken met de paardenstal in de nabijheid. Hier is een postdienst gevestigd en worden paarden gewisseld voor de diligences en postkoetsen. Harm Boom was wel tevreden over de gastvrijheid en dienstverlening en noemde de toenmalige uitbaatster weduwe Harwig, liefkozend het "Leeuwenweeuwte".

Herberg, hotel en sluiting

Er zijn in de loop der tijd veel verbouwingen geweest waarin de Gouden Leeuw zich ontwikkelde van herberg of logement naar hotel. Hierboven is al het jaartal van 1722 gememoreerd. Ook in 1873 vindt een verbouwing plaats naar een bouwwerk met twee etages, voor die tijd iets bijzonders. De latere uitbater Breijder heeft na 1908 een verbouwing uitgevoerd. Dit kwam grotendeels neer op sloop. Het hotel in de huidige vorm werd toen gerealiseerd, waarbij de architectuur van J. Wolff was. Aanvankelijk met één etage, later werd een tweede etage toegevoegd. Breijder maakte de Gouden Leeuw tot een gerenommeerd hotel. In 1955 werd op de begane grond een grote feestzaal gerealiseerd.

De Gouden Leeuw werd in 1963 gesloten. Daarna kwam er een sportzaak en later een meubelzaak in het gebouw. Het karakteristieke balkon aan de kant van de Grotestraat is in deze tijd verwijderd. Meer recent kwam er een verzekeringsmaatschappij en vervolgens een financieel adviesbureau. De etages zijn verbouwd tot appartementen.

"Na bezigtiging van 't een en ander deden wij eene wandeling in 't bosch, en wel door een ruime allée, naar het jagershuisje, alwaar gebrande wateren, alsmede koffij, thee en wijn wordt geschonken. Aldaar rustten wij eenige oogenblikken uit, en voelden allengs de lust ontwaken om onze kennis te vernieuwen met de open tafel die Jufvr. Harwig des middags voor ettelijke Almelo'sche Heeren der schepping toebereidt, en aan wier lager eind ook de reizigers, die in de Gouden Leeuw logeeren, mogen nederzitten."

Uit: Harm Boom. Mijn reisportefeuille of omzwervingen door Overijssel in het najaar van 1846. p. 36.

De aanleg van de waterleiding Wierden - Almelo en Delden

Door Hanschristiaan Krol

Europa werd regelmatig bezocht door epidemieën. De Zwarte Dood sloeg toe in de 14de eeuw en ontvolkte hele steden en dorpen. De pest kwam regelmatig terug, maar veroorzaakte minder doden, omdat resistentie werd opgebouwd. In de 19de eeuw sloeg de cholera toe vooral in de arme wijken van de grote steden. Almelo bleef gelukkig voor grote aantallen doden gespaard. Openbare putten en pompen werden minder vaak vervuild door het afval van het stadje zoals fecaliën. Wel was de dreiging van de cholera de opmaak naar de aanleg van een waterleiding.

Cholera-epidemieën

De verwachting was dat de nieuwe ziekte uit het oosten zou komen, uit Rusland, maar ze kwam in 1832 met een vissersschip in Scheveningen aan land. Wie getroffen werd begon te braken en kreeg vreselijke diarree, droogde binnen enkele uren uit tot de dood er op volgde. In 1848/49 volgde een tweede golf. De Twentsche Courant berichtte zaterdag 8 augustus 1849: "iemand is na een vrij hevige ongesteldheid na enige uren overleden". Daardoor werd het gerucht de wereld in geholpen dat in Almelo de cholera morbus zou zijn uitgebroken en "onderscheiden slagtoffers zoude hebben gemaakt". De krant ontkent dat en geeft ook een oorzaak voor de redelijke gezondheidstoestand van de Almeloërs, want volgens deskundigen zou het "gebrek aan elektrische werking in den dampkring" de oorzaak zijn van de cholera, maar "gelukkig heeft Almelo enkele dagen onderscheiden donderbuien gehad". Daardoor is door "gebrek aan elektrische werking in de dampkring" de Almeloër gespaard gebleven voor de gevreesde kwaal. In Rotterdam en Utrecht vielen dat najaar in 2 weken tijd 517 en 84 slachtoffers.

De cholera-epidemie van 1856 sloeg wel toe in Stad Almelo. 15 inwoners overleden dat jaar ¹⁾ in 10 dagen tijd. Dat de cholerabacterie wordt verspreid via poep, besmet water en voedsel was nog onbekend. Wel werd langzaam duidelijk dat er een oorzakelijk verband bestond tussen aantallen cholera-gevallen en waterputten en pompen in de directe omgeving. Het duurde lang voordat de conservatieve medische wereld de theorie losliet dat de ziekte verspreid werd door miasmen (door de lucht). Stad en Ambt richtten samen wel een lokaal in "tot verpleging van choleralijders en middelen tot desinfectie bij de eerste brug over het Overijssels Kanaal". Patiënten bleven echter liever thuis. Het hospitaaltje werd een jaar later afgebroken. De bedden geveild en de inkomsten verdeeld tussen Stad en Ambt.

1866

De epidemie van 1866 was het dodelijkst. Vooral in de armste wijken van de grote steden vielen de meeste slachtoffers. In Amsterdam, een stad met 250.000

inwoners, zouden dat jaar 1100 slachtoffers gevallen zijn. Almelo bleef in 1866 gespaard, maar nam wel maatregelen om verspreiding van de ziekte te beperken. Tapperijen werden gesloten. De kermis mocht niet doorgaan, wat weer tot opstootjes leidde. De ruiten van het huis van de burgemeester werden ingegooid. Apotheker B. Boom maakte reclame voor "Pure English pipperminth als eenvoudig doch doeltreffend middel tegen cholera en kramp".

De cholera bleef echter dreigen. Langzamerhand drong het ook tot de besluitvormers door dat er een relatie bestond tussen vervuild drinkwater en het uitbreken van een cholera-epidemie.

Waterpomp Veemarkt 1898

De bewoners van de grote huizen aan de Grotestraat zullen een pomp gehad hebben met slinger en een glanzende koperen pijp. Het afvalwater liep weg via goten naar b.v. de Hagengracht, die achter de westkant van de straat liep. Van een gracht was echter nauwelijks nog sprake. Het was meer een sloot, zoals een prachtige tekening uit 1853 van Lutgers laat zien. Die grote huizen hadden ook hun eigen huuske en beerput. Belangrijk was dat de beerput niet lekte en zo het grondwater vervuilde. Het waren de armen met hun gemeenschappelijke poepdozen en afhankelijkheid van de openbare waterputten en pompen, waaronder de meeste slachtoffers vielen. Een rapport van een gezondheidsinspecteur constateerde in 1868 dat veel sloten en grachten verstopt zaten en zo de stadspompen vervuilden bv. bij de Stuurmansgang. Voor die putten en pompen was het gemeentebestuur verantwoordelijk voor zowel de aanleg als het onderhoud, maar ook voor voldoende bluswater.

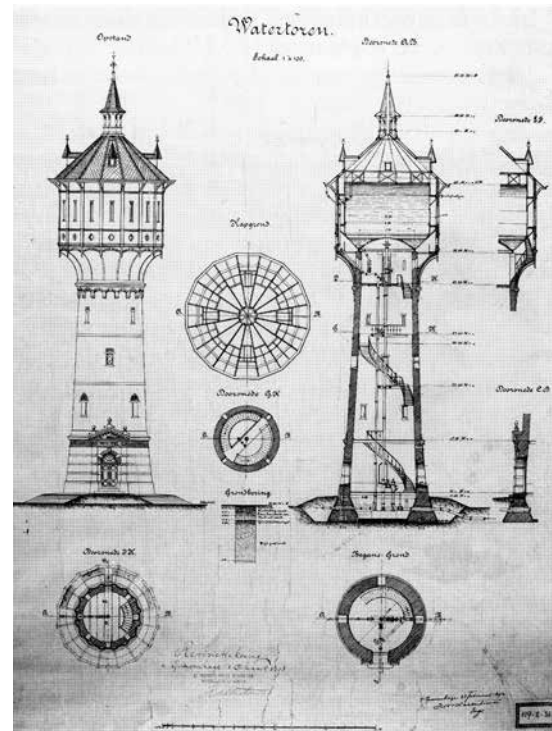
Controle

In 1871 liet Stad Almelo daarom na de nodige klachten een onderzoek doen naar de kwaliteit van het drinkwater door de heer Meulenhoff. Hij onderzocht een 12-tal putten en pompen. "Pomp aan de Stuurmansgang (de huidige Prinsenstraat): "goed van smaak, slechts een klein beetje bezinsel na enige dagen, wat kalk blijkt te zijn. Verder bevat het: gips- niets, chloruren- veel, kalk- veel, ijzer- niets". Een zelfde conclusie trok hij bij de pomp bij het Rectorshuis/Latijns school. Er wordt geen put of pomp genoemd aan de Grotestraat. Ze staan in stegen, op de Schans, het Schalderoi en Westerdok. Een aantal pompen werd door hem afgekeurd, maar niet één werd door de gemeente gesloten. Opvallend is dat de pomp op de Veemarkt niet wordt genoemd. ²⁾

Discussie

Het zou nog bijna twintig jaar duren voordat de gemeenteraad en B&W met elkaar in discussie gingen over de aanleg van een waterleiding. Voorbeelden waren er genoeg. Den Helder en Amsterdam legden vanuit de duinen in 1854 en 1856 waterleidingen aan. Den Haag en Rotterdam volgden twintig jaar later, maar dat waren grote steden met vervuilde putten, pompen en grachten.

Hier in Twente, werd geredeneerd, was de kwaliteit van het drinkwater nog goed en daarbij kostte het niets. De vervuiling nam echter toe en dus de druk om te handelen, want de industriële revolutie, die op kousenvoeten Almelo binnensloop met de eerste stoommachine van Hofkes, kreeg momentum na de aanleg van haven en spoorlijn in 1855 en 1865. Links en rechts van de nieuwe infrastructuur bouwden ten Cate, Scholten en Palthe hun fabrieken. Zij hadden een constante stroom water nodig, terwijl ze zelf het (grond)water vervuilden, Palthe voorop. De Loolee werd ook steeds smeriger omdat stroomopwaarts Spanjaard er zijn vuile water in loosde.

Revisieschets van de Watertoren aan de Wierdensestraat eind 1800

Aanbesteding

Dat er iets moest gebeuren was duidelijk, maar de raad was verdeeld over de vraag of Almelo zijn eigen waterbedrijf moest oprichten of de productie en distributie uitbesteden. De liberale meerderheid in de raad koos uiteindelijk voor de tweede optie ³⁾. De concessie werd gegund aan de Amsterdamse ondernemers V.d. Broek en Barneveld Kooy, die met hun NV ook Meppel en Apeldoorn van drinkwater voorzagen. Stad Almelo stelde een serie eisen en subsidieerde het project met f 15.000,00. De Amsterdammers gingen de verplichting aan om putten te slaan, een pompstation te bouwen en een waterleidingnetwerk aan te leggen. "Het water, dat uit negen putten, te Wierden langs den spoorweg gelegen, wordt verkregen, is prachtig helder en heerlijk van smaak, terwijl ook de chemische analyses het als zeer deugdzaam roemen" meldde de Twentsche Courant. Onder de leiding van de Haagse ingenieur Halbertsma ging half mei 1892 de eerste schop de grond in. Zeven maanden later stroomde er drinkwater van Wierden naar Almelo door 10 km gietijzeren buis uit Luik. De pompen kwamen uit Breda. De Almeloze aannemer Westenberg bouwde aan de Wierdensestraat een watertoren 42 meter hoog met een reservoir van 300 kuub ⁴⁾. In Almelo zelf werd 15 km waterleiding aangelegd. Drinkwater was echter niet goedkoop. Een aansluiting kostte f 15,00 voor een huis met drie kamers. Had de eigenaar een paard dan moest f 4,00 meer betaald worden. Dat eerste jaar had de Algemene Waterleiding Maatschappij 356 aansluitingen in Almelo. De Bierbrouwerij aan de Bornerbroeksestraat

als één der eersten. Op drie plekken in de stad werden standpijpen geplaatst waar tegen een klein bedrag water kon worden gekocht volgens een vast tijdschema. 116 minvermogende inwoners kregen een kaart om gratis water te kunnen halen ⁵⁾).

Opening

De opening van de waterleiding op dinsdag 10 januari 1893 werd groots aangepakt. De genodigden verzamelden zich om 12 uur bij het gemeentehuis om per sjees naar Wierden te rijden. De lucht was blauw. De zon scheen. In Wierden was de tafel gedekt in het pompstation. Tijdens de lunch zwaaide Salomonson namens de gemeente ing. Halbersma lof toe om vervolgens het glas te heffen op de toekomst van Almelo. Op de terugweg werd een bezoek aan de watertoren gebracht. Te drie uur was men terug in de stad. In de bovenzaal van de Sociëteit speelde een band. Burgemeester Boelen bracht hulde aan een ieder en verklaarde de waterleiding voor geopend door een fontein in werking te stellen. Het gezelschap begaf zich daarna naar hotel de Gouden Leeuw voor het diner. Op de markt spoot een fontein voor de gewone man.

Delden

Stad Delden werd in de vaart der volkeren meegenomen op initiatief van baron Rodolphe van Heeckeren van Wassenaar. Hij gaf de Almeloze Waterleiding Maatschappij opdracht om de waterleiding door te trekken naar Delden, er een watertoren te bouwen en de nodige waterleidingen te leggen naar het kasteel, maar ook naar het stadje Delden. Tien jaar daarvoor had hij zijn oudere broer verloren aan tyfus, opgelopen in Egypte.

Aanleg waterleiding Wierdensestraat 1930

Op het landgoed zelf was jaren daarvoor tot op grote diepte geboord naar bruikbaar drinkwater, maar het bleek veel te zout. In 1894 was de watertoren klaar en stroomde er ook drinkwater naar Delden en het kasteel.

Een nieuwe gemeente

Op 1 januari 1914 fuseerde Ambt- met stad Almelo. Een lang gekoesterde wens van Stad ging hiermee in vervulling. De waterleidingmaatschappij werd op de zelfde datum losgemaakt uit de overkoepelende NV en verzelfstandigd. De fusie vergrootte het verzorgingsgebied en daarmee het aantal mogelijke klanten, maar marktwerking bleef voorop staan. De aandeelhouders verwachtten hun dividend. Dus hoe verder van de bron gelegen hoe hoger de prijs van de aansluiting. Op het platteland stokte daarom de aanleg van waterleidingen. Het probleem was hetzelfde als later bij de aanleg van gasbuizen en tv-kabels. Hoe verder weg van de stad hoe duurder het werd om aansluitingen te realiseren. Den Haag had weliswaar bij wet zich garant gesteld voor langlopende leningen à 4.5 % rente om ook de buitengebieden van drinkwater te voorzien, maar ze hield zich niet aan haar woord. De economische crisis van begin jaren twintig noopte de overheid de rente te verhogen, waardoor de meeste plannen de prullenbak in konden. De aanleg werd te duur en dus onrendabel. Er waren overigens ook dorpen waar anti-drinkwater comités werden opgericht, omdat het drinkwater daar uit put en pomp niets kostte en van goede kwaliteit was. De Almelosche Drinkwatermaatschappij had er echter geen last van. Almelo groeide en bloeide. Het aantal textielbedrijven nam toe en daarmee het aantal inwoners en dus het aantal aansluitingen.

De Riet

Waar Den Haag de belofte van langlopende leningen tegen de 4,5 % niet waarmaakte om de aanleg van waterleidingen te stimuleren lukte dat wel met de Woningwet en het bouwen van acceptabele woningen met lage huren voor de Almeloze arbeider. De nieuwbouwwijk De Riet was het resultaat. De wijk, in fasen uitgevoerd na 1918, kreeg per huis een riool- en wateraansluiting. In de keuken een kraan en in de wc een wateraansluiting om door te spoelen. Een geweldige sprong voorwaarts vergeleken met de krotwoningen in de Hof van Gülick, die met de ruggen tegen elkaar stonden. En boven De Riet torende sinds 1926 een gloednieuwe watertoren.

De volgende decennia

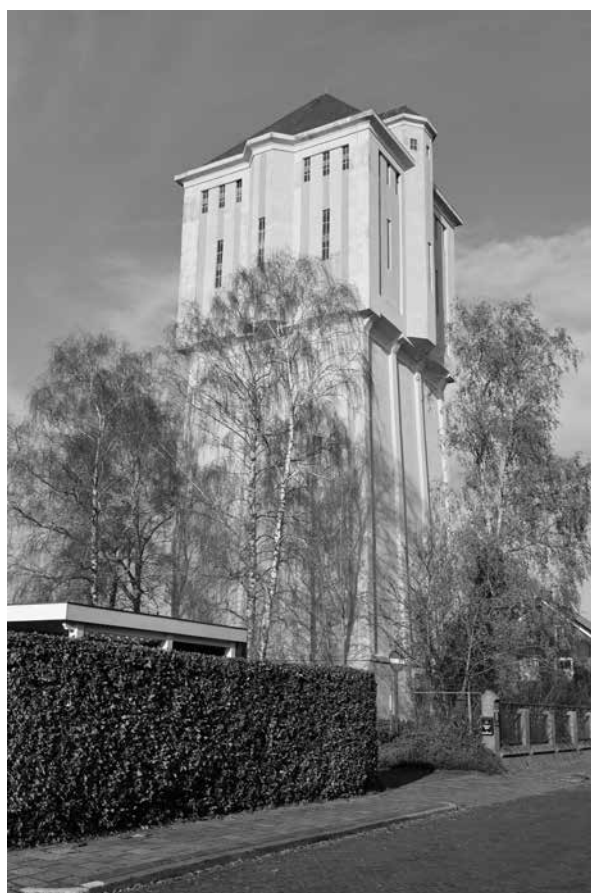
In de jaren tussen de Wereldoorlogen bleef het de waterleidingmaatschappij voor de wind gaan. Met regelmaat werd dividend aan de aandeelhouders uitgekeerd, maar in 1937 nam de Almeloze gemeenteraad een motie aan waarin zij de wens uitsprak om bij het aflopen van de concessie na 50 jaar in 1944

de waterleidingmaatschappij over te nemen. Het resulteerde in een minimaal berichtje in de Twentsche Courant eind december 1943 waarin burgemeester Sichterman aankondigde dat per 1 januari 1944 de waterleidingmaatschappij gemeentelijk bezit zou worden. Slechts een streep met de pen, want in het bezette Nederland waren gemeenteraden, provinciale staten, Tweede- en Eerste Kamer afgeschaft. In 1948, vier jaar na de naasting, compenseerde de raad met een bedrag van f 812,009,26 de aandeelhouders van het waterleidingbedrijf. De compensatie was inclusief 5 % rente per jaar. Almelo liep daardoor weer in de pas met andere gemeentes nu zij zelf gas én water voor haar inwoners produceerde en distribueerde.

Vijftig jaar later zijn de kaarten weer volkomen anders geschud. Cogas opgericht in 1966 voor de inkoop en distributie van aardgas in de buitengebieden groeide groter en groter. Het nam het water- en elektriciteitsbedrijf van de gemeente onder haar vleugels in 1985, maar gemeente en Cogas vonden de Provincie tegenover zich als keiharde tegenstander. Een aangescherpte wet gaf de provincie ruime controlerende bevoegdheden op het gebied van de drinkwatervoorziening en de provincie was fel tegen de overdracht. De strijd werd hard en lang uitgevochten tot aan de Kroon. Uiteindelijk kreeg de provincie voor de helft haar zin. De elektriciteitspoot bleef bij de Cogas, maar water moest in 1996 overgedragen worden aan de Waterleiding Maatschappij Overijssel (WMO). De schaalvergroting zette de volgende jaren door. De WMO fuseerde weer met waterleidingbedrijven in Gelderland en Friesland waardoor Vitens ontstond. Nu één van de grootste waterleidingbedrijven van Nederland na nog een aantal fusies en overnames. Maar het water dat uit uw kranen stroomt is nog altijd afkomstig uit de gemeente Wierden. Vitens pompt wisselend water uit zo'n 40 putten nu ook in Hooge Hexel en het is nog steeds: "water prachtig helder en heerlijk van smaak, terwijl ook de chemische analyses het als zeer deugzaam roemen". Uw waterrekening gaat volgend jaar wel wat omhoog.

Bronnen:

- 1) Middelburgse Courant 13-11-1855.
- 2) foto p. 6 "Almelo rond 1900" - Peter Leeuwen.
- 3) D. Knaap, J. van Kooy: Verzorgd, Voorzien 2 , 2006.
- 4) Vrijwel identiek aan de watertoren van Meppel. De Almelse watertoren werd in 1962 gesloopt. Die in Meppel staat er nog na renovatie.
- 5) Kiesrecht was vnl. gebaseerd op inkomen.

Wim Kuiper, nu 94 jaar, herinnert zich het huis in de Gravenallee waar hij met zijn ouders woonde. "Medio april 1945 verhuisden wij van de Esstraat naar het witte huisje in de Gravenallee naast de weide van de ijsbaan aan de rand van het Gravenbos. We werden 's morgens vroeg wakker door het geluid van de vele vogels. Er was nog geen waterleiding. Er was een put met water, bruin van al het ijzer dat er in zat. Alleen bruikbaar om mee schoon te maken. Elke ochtend moesten we daarom door het bos met een lege melkbus op een karretje naar boerderij het Hinneveld. Daar was een put met helder water. Er was thuis uiteraard ook geen douche. Ik ging soms naar het badhuis in de Hofstraat. Of ik waste mij zaterdagavond als mijn ouders naar bed waren in een teil in de woonkamer bij het fornuis. Verder hebben wij de eerste jaren nog gekookt op butagas. Maar na een paar jaar was er een waterleiding en gas.

Cor Trompetter: de geschiedenis van Twente 1528 - 1870

Door Hanschristiaan Krol

Vrijdagavond 3 november verzamelden zich zo'n 50 belangstellenden in Hengelo in de boekwinkel van Broekhuis voor de presentatie van: Cor Trompetter - "Geschiedenis van Twente, Van oorlogsgebied tot Industrieel centrum, Noordboek, 2023".

Cor Trompetter, zittend op een kruk, werd die avond geïnterviewd door een inwoner van Hengelo op een kruk naast hem. Een grote stapel "Geschiedenissen van Twente" op een pallet complementeerde het beeld. Een uniek moment, want Trompetter leverde met zijn boek een topprestatie. Het vraag- en antwoordspel tussen de auteur en de interviewer was af en toe hilarisch.

Achterin stelde een belangstellende onbegrijpelijke vragen, terwijl de interviewer met de vraag: "Waarom schrijf je zo weinig over Hengelo" Trompetter deed glimlachen. "Ik schrijf nauwelijks over Hengelo, want in 1870 was Hengelo nog een dorp". Het interview was verhelderend. Cor Trompetter durfde het aan een antwoord te geven op de vraag naar de identiteit van de Twentenaar. "Duiken" was het antwoord. Duiken als identiteit van de gewone Twentenaar, geleerd in eeuwen van overheersing door de Twentse adel en daarna door de onderdrukking door de textielbaronnen.

Het mooiste moment van de avond was echter toen Cor het eerste exemplaar uitreikte aan Wim Kuiper, 94 jaar oud, leunend op zijn rollator. Wim was prettig verrast. Zelf historicus en oud docent geschiedenis, maar ook doopsgezind en schrijver van een serie artikelen over Almelose doopsgezinden in Stad en Ambt. Trompetter op zijn beurt publiceerde weer uitgebreid over de rol van doopsgezinden in Nederland en specifiek Twente en Friesland. Samen werkten ze aan een "vertaling" van het Schuldboek van de doopsgezinde Almeloër Arend Kenkhuis".

Trompetter is een geboren Fries, die na zijn studie geschiedenis en filosofie in Groningen naar de universiteit van Kansas vertrok. Daar promoveerde hij op een proefschrift met daarin al alle elementen van zijn latere werk: Doopsgezinden, textiel, ondernemerschap, landbouw en Twente. Hij slaagt er daarbij

in om data uit zijn bronnenonderzoek om te zetten in heldere en overzichtelijke tabellen, die het historische verhaal onderbouwen en toelichten. Terug in Friesland was hij 12 jaar PvdA wethouder. Publiceerde een groot aantal artikelen en schreef voor en over de Almelose geschiedenis: "Aan de rand van de Republiek" uit 2006.

Zijn "Geschiedenis van Twente 1528-1870" is vernieuwend en voorziet in een leegte. Meer dan 600 pagina's, waarvan 100 pagina's verantwoording. Mooi en helder in compositie. De eerste 6 hoofdstukken beschrijven de geschiedenis van Twente vanuit een centraal perspectief van Karel V t/m Thorbecke. Dan 3 eeuwen Twentse geschiedenis gevangen in tabellen: geboorte, sterfte en migratie. Gevolgd door de Reformatie en de geschiedenis van de Twentse katholieken, doopsgezinden en joden. Economie met platteland, adel, boeren en landbouw passeren vervolgens de revue. De opkomst van de textiel in de 17de en 18de eeuw ronden af met het kleinbedrijf, handel en belastingen. Onderwijs, straf en boete hangen er een beetje bij.

Het boek is een must voor iedereen geïnteresseerd in de Twentse geschiedenis en zeker voor eenieder die als vrijwilliger actief is in al die Twentse historische kringen. Het aardige is daarbij dat Trompetter met zijn geschiedenis een bijdrage levert aan de identiteit van Twente en de Twentenaar.

De tijd hervonden - aflevering 11

*In deze rubriek komen Almeloërs aan het woord over hun herinneringen en ervaringen.
In deze elfde aflevering Henk en Greet Sijgers. Van 1960 tot 2003 hadden zij meerdere kledingzaken
voornamelijk in de Grotestraat-Noord.*

“Bedrijf groeide mee met de kinderen”

Door Hans Gerritsen

In 1960 nam Henk Sijgers de winkel over van zijn ouders. Hij had Greet leren kennen in Almelo, ze trouwden in 1965. Samen zorgden ze voor veel initiatief en dynamiek in de Grotestraat. Het doel was het winkelaanbod kwalitatief op een hoger plan te tillen en om activiteit en reuring teweeg te brengen. Ze zochten de samenwerking met collega-winkeliers om de stad en het winkelaanbod te promoten.

Het Theaterhotel

We spreken elkaar in de lounge van het Theaterhotel. Dat is niet zonder betekenis. De totstandkoming daarvan zien Henk en Greet als een enorme stap vooruit voor Almelo. Er is een toegankelijk en aantrekkelijk cultureel programma gekomen in de gastvrije ambiance van het Theaterhotel. Dat trekt mensen van heinde en verre en zorgt voor meer bezoekers aan het centrum. Het ligt in het verlengde van de inspanningen die Henk en Greet zich getroost hebben in de tijd dat ze actief waren in hun winkels. Er zijn zorgen over de continuïteit van het Theaterhotel, een zaak die momenteel speelt in de Almeloëse politiek.

Van Tuinstraat naar Grotestraat

De oma van Henk, weduwe K. Sijgers start bescheiden met een winkeltje in de Tuinstraat. Het is een tijd van veel armoede. Ze verkoopt schorten, werkkleding en hemden. Later verhuist de zaak naar Grotestraat 98, het pand waar later de Twentsche Courant en nu ijssalon Van Olffen is gevestigd. Momenteel is dit pand nog in bezit van Henk en Greet, ze hebben het in de jaren negentig opnieuw gekocht. In 1933 wordt de winkel van de grootmoeder van Henk opnieuw verplaatst, nu naar Grotestraat 66, dat lange tijd als basis zal fungeren. Dit pand behoorde daarvoor tot het ziekenhuis in de Grotestraat, eerst het RK Ziekenhuis, vanaf 1928 tot 1931 het Diaconessenhuis. De oma van Henk overlijdt in 1945. In die tijd hebben de vader en moeder van Henk, tezamen met een ongehuwde tante de zaak overgenomen. Geleidelijk aan verandert het assortiment in de winkel. Er wordt nu ook lingerie verkocht, foundations zoals nachtkleding, corsetten en bh's, alsmede textiel voor het huishouden.

Greet en Henk Sijgers

Haasje over

Henk en Greet leren elkaar kennen op een eindexamenfeestje in een magazijn van een naaimachinewinkel in de Grotestraat-Zuid in Almelo. Henk, geboren en getogen Almeloër, doet de Hogere Textielschool, Greet uit Oldenzaal de TIVO (Twents Instituut voor Onderwijs, tegenwoordig ondergebracht bij de Pabo). Omdat op de HTS bijna uitsluitend mannen zitten en op de TIVO vrouwen, worden feestjes samen georganiseerd. Greet gaat werken in Almelo als kleuterleidster bij de Blokkendoos. Henk nodigt haar uit bij Haasje Over, een cabaretgroep van oud-Erasmusleerlingen. Het is de voorbode van meer creativiteit, theater en organisatietalent dat zich later nadrukkelijk zal manifesteren. De vriendschap wordt meer dan een vriendschap, ze trouwen in 1965 en Greet en Henk gaan wonen boven de winkel aan de Grotestraat 66.

Leeftijd van de kinderen

Foto Frits Lamberts

De drie kinderen van Henk en Greet zijn geboren in 1967, 1968 en 1972, twee dochters en een zoon. De bedrijvigheid, in het bijzonder het assortiment, zal meebewegen met de leeftijd van de kinderen. Henk en Greet gaan zich toeleggen op babykleding en alles wat met de inrichting van de babykamer te maken heeft. Later wordt ook kinderkleding voor de leeftijdsgroep 14/ 15 jarigen toegevoegd. De corsetten en bh's zijn dan al uit beeld geraakt. Vervolgens wordt Grotestraat 70 aangekocht. Deze winkel, Maminette, is vooral gericht op baby- en kinderkleding en toebehoren. Met de omringende winkeliers zoals Niers en Van Goinga zijn er plannen om er ruimtelijk een geheel van te maken. Dit plan vindt geen doorgang, wel wordt een luifel voor de winkels gerealiseerd.

Henk Sijgers is geboren in Almelo op 29-08-1938. Na het Erasmuslyceum doet hij de Hogere Textielschool in Enschede. Greet Sijgers-Grobbe is geboren in Oldenzaal op 20-4-1938. Zij volgt de TIVO (nu ondergebracht bij de PABO) in Enschede en wordt aanvankelijk kleuterleidster. Ze trouwen in 1965 en werken beiden in de familiezaak van Sijgers in de Grotestraat, die destijds door de oma van Henk, weduwe K. Sijgers, is opgericht. Henk en Greet hebben drie kinderen: Cindy, Kay en Mariëlle.

Loten aan de stam

In de tachtiger jaren nemen Henk en Greet een reeks initiatieven voor andere winkels. De Maminette werd verplaatst naar de Grotestraat 36, in het voormalige V&D pand. Prénatal neemt de winkel later over. Henk en Greet huren Grotestraat 73 voor Modley met dames- en herenkleding. Later wordt de winkel voorgezet op Grotestraat 15 als Mick jeugdmode, later als Carlson Company, dames- en herenkleding. Henk en Greet helpen hun oudste dochter met een winkel van Benetton in de Passage. Ze openen ook een winkel aan de Hagengracht 3, Oilily voor heren- en dameskleding.

Leven in de brouwerij

Naast het runnen van de eigen winkels beleven Henk en Greet veel plezier aan activiteiten om dynamiek en reuring te brengen in de Grotestraat. Deze is inmiddels veranderd in de zogenaamde Citypromenade, het is een wandelgebied geworden, het autoverkeer is niet meer mogelijk. Samen met collega-winkeliers worden evenementen georganiseerd, zoals modeshows, een kinderkunstmarkt, open huisdagen en culturele activiteiten. Henk en Greet spelen een belangrijke rol in de winkeliersvereniging. Tezamen met collega's wil men de kwaliteit van de winkels verbeteren, het is het initiatief van de sterspecialzaken. Henk en Greet vinden dat het veel beter kan door de samenwerking te zoeken. Het geheel is meer dan de som der delen. Dat besef groeit ook bij de

collega's en de ambities zijn groot, zonder bescheidenheid, met het adagium "Almelo moet de hoofdstad van Nederland worden". Het geeft de inspirerende tijdgeest en positieve energie aan in de Grotestraat van destijds.

Voor de mensen en de stad

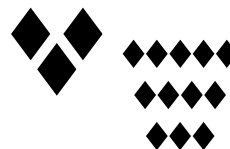
In latere jaren zal Henk ook nog actief zijn als gemeenteraadslid voor de VVD. De kinderen vliegen uit. Ze kiezen allen (uiteindelijk) voor andere beroepen dan de detailhandel. Ze wonen inmiddels in het midden en westen van het land. Henk en Greet besluiten in 2003 de zaak te beëindigen en te verkopen, omdat er geen opvolger is. Ze verhuizen in 2012 naar Scheveningen om in de buurt van hun kinderen te wonen. Ze komen graag en regelmatig in Almelo en kijken met verwondering terug. In een enorme vaart is alles voorbij gegaan. We zijn terecht gekomen in een ander tijdsbestek waarin internet en ICT domineren. De contouren waren reeds zichtbaar en voelbaar in 2003. Het winkelaanbod heeft zich opnieuw moeten uitvinden. Delen van de Grotestraat krijgen nu een woonfunctie.

Henk en Greet hebben met energie, passie en overtuiging gewerkt in Almelo. Ze hebben elkaar goed aangevuld, zij als de creatieve geest en gangmaker, hij als het organisatietalent en de uitvoerder van de (soms wilde) plannen. Ze hebben er van genoten om dingen tot stand te brengen, voor de mensen en de stad.

Foto Frits Lamberts

Nieuws van Stad & Ambt

Van het bestuur

Beste donateurs, adverteerders en andere belangstellende lezers,

Het jaar 2023 is, als u dit leest, (waarschijnlijk) al weer geschiedenis en dat geldt dus ook voor de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november jl. Wat dit laatste betreft heel benieuwd naar welk kabinet in het nieuwe jaar gaat aantreden en hoe men de belangrijke maatschappelijke thema's gaat aanpakken. Daaraan is zeker heel veel behoefte in onze gepolariseerde samenleving.

Als Historische Kring Stad en Ambt Almelo willen we inhoud blijven geven aan de gestelde doelen van de stichting: het bevorderen van kennis over de historie van de gemeente en focus houden op "zaken en objecten van grote cultuurhistorische waarde".

Dat doen we op meerdere manieren: van het organiseren van lezingen en excursies, het uitgeven van een zeer gewaardeerd blad tot en met het uitvoeren van projecten en het betrokken zijn bij de stad en haar opgaven.

Een tweetal voorbeelden van dit laatste zijn: een aanvullende bijdrage voor de plaatsing van 5 Stolpersteine (dit gebeurde op 29 september jl.) en het willen meedenken bij zowel de ontwikkeling van de Ontwikkelvisie Almelo Centraal, als bij de komende opstelling van een nieuwe gemeentelijke erfgoednota.

In dit nieuwe jaar gaan we daar uiteraard mee door, maar er zijn 2 onderwerpen die speciale aandacht vragen in 2024:

- voor het eerst (in april) gaan we een bijeenkomst organiseren met de donateurs met als doel de verbinding tussen bestuur en donateurs te versterken;
- het vieren van het 25-jarig bestaan van de Stichting Historische Kring Stad en Ambt Almelo. De start daarvan is onderdeel van de traditionele Kuieravond en deze vindt plaats op maandag 15 januari as. in de kapelzaal van Hof 88. Zie verder ook www.historischekringalmelo.nl

Vanuit het voorgaande blijft een zeer belangrijk aandachtspunt het stimuleren van de zichtbaarheid van onze stichting richting inwoners, instellingen en bedrijfsleven. Hoe meer we daarin slagen, des te aantrekkelijker we zijn naar de toekomst, als het gaat om de aanwas van donateurs, het inhoud geven aan onze doelen en het gezien worden door andere betrokken partijen, waaronder de gemeente Almelo. Dat kunnen we als bestuur niet alleen en daarmee blijft de oproep actueel dat donateurs zich meer verbonden voelen en ook actief willen meedoen. U hoeft daarvoor alleen maar een mail te sturen naar: bestuur@historischekringalmelo.nl

Het bestuur wenst u tot slot een gezond, gezellig en vooral ook veilig jaar toe.

Met hartelijke groet,

Theo van Rijmenam, *voorzitter*

COLOFON

Uitgave van de Stichting Historische Kring
Stad en Ambt Almelo

Secretariaat:

H. (Hetty) Leusman, Jacob Marisstraat 8,
7606 HL Almelo tel: 06 55348532
E: bestuur@historischekringalmelo.nl

Redactie:

Hans Gerritsen
Jennie van der Horst- Hemmink
Hanschristiaan Krol
Herman Reckman

Redactieadres:

Bellinckhofdwarweg 3, 7604 PD Almelo
T: 0546- 813 677
E: redactie@historischekringalmelo.nl

Website:

www.historischekringalmelo.nl

Verschijningsdata:

Januari - april - juli - oktober
Kopij uiterlijk vier weken voor
verschijning inleveren bij redactieadres

Abonnementen:

Individueel lid € 23,- per jaar.
Begunstigers van de Stichting Historische
Kring Stad en Ambt Almelo ontvangen
vier maal per jaar dit tijdschrift, hebben
gratis toegang tot de lezingen en kunnen
deelnemen aan de excursies.
Losse nummers € 4,50

Bank:

NL 63 RABO 0381 3305 59

Druk:

Herman Media

Vormgeving en fotografie:

Herman Reckman

Omslag:

Boerderij Wierdensehoek in de sneeuw.

ISSN 1389-3068